

Amiről a kengyelek mesélnek

- új lehetőségek az avar kor régészetében

Fodor Péter Ádám
ELTE BTK, Régészettudományi Intézet

Nemzeti
Fejlesztési Ügynökség

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszachenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

375
E·L·T·E

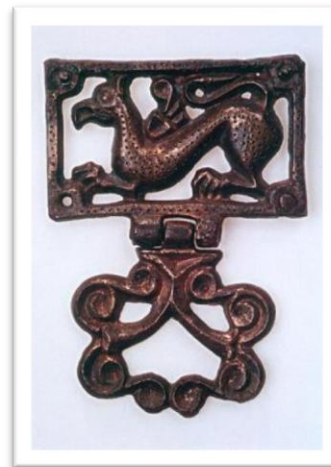
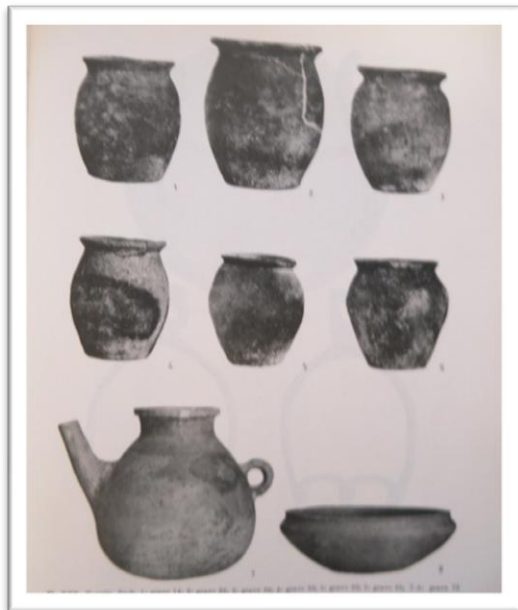
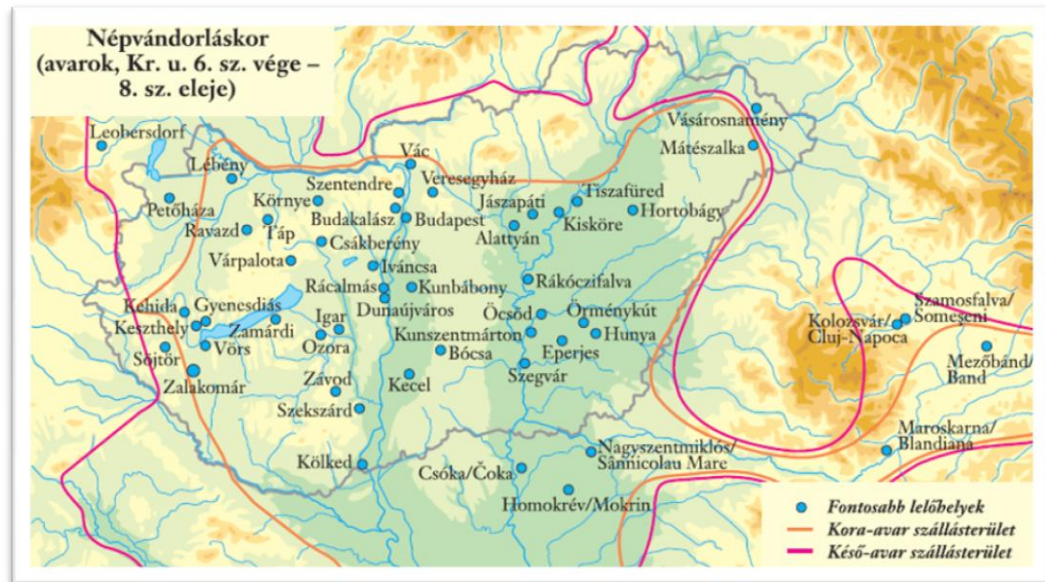
ARCHAEOLÓGIAI KUTATÓCSOPORT

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

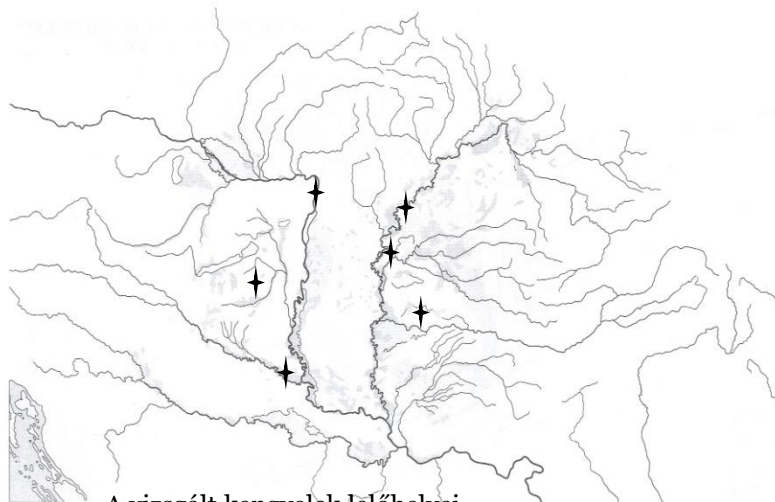
Az avar kor

- 567 – 650 kora
- 650 – 710 közép
- 710 – 800/830 késő

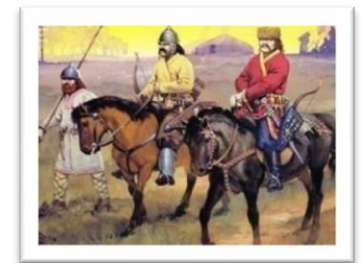
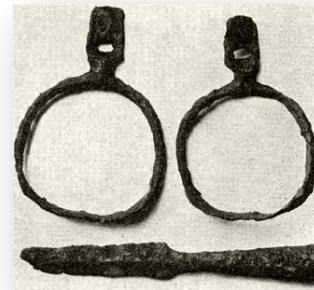

Miért pont kengyelek?

- Az avar szállásterületen belül gyakori lelet
  - (A sztyeppén szintén nagyobb számban ismert)
- A Kárpát-medencén kívül viszont ritka
- Avar hadtechnikai újítás:
minden lovasnak van kengyele!
- Gyakran jól keltezhető sírokban fordul elő
- Írott források is szólnak róluk
„a (bizánci) lovasságot avar módon kell felszerelni” *Maurikiosz (Μαυρίκιος)*

A vizsgált kengyelek lelőhelyei

A fő kengyel típusok összesítő táblázata

ALAPANYAG									
vas				bronz			ezüst		
FÜGGESZTŐFÜL FORMÁJA									
hosszú				hurkos					
hosszú	nyújtott	négyzetes	gyűrűs	kerek h.	lapított h.	négyzetes h.	nyújtott h.	nyitott aljú h.	
									
(további altípusok)									
TEST FORMÁJA / TALPALLÓ									
domború / kerek		egyenes / kerek		domború / kerek	egyenes / U alakú	villás domború / U alakú	villás egyenes / U alakú		
									
SZÁR ÁTMETSZET									
ovális		négyzetes		ovális			négyzetes		
									
TALPALLÓ SZÉLESSÉGE									
keskeny		széles		keskeny			széles		
TALPALLÓ DÍSZTETTSÉGE									
egy borda	két borda	három borda		egy borda	két borda	három borda		szegecselt talpalló	
DÍSZÍTETTSÉG									
tausírozás – vésés – csavarás									

- „jó” és „rossz” megtartású kengyelek

- azonos lelőköörülmények és korszak mellett is nagy különbségek !
- Számos elmélet: nyersanyag? kovácsolás? „keleti eredet”?, bizánci eredet? halotti máglya? Bőrbe/szövet csavarás? etc.
→ eddig eldönthetetlen vita volt

Jó és rossz megtartású kengyelek

„hosszú fülű” kengyel

„hurkos fülű” kengyel

- Külön műhelyek, eltérő nyersanyagok az avar honfoglalás előtt keleten és után a Kárpát-medencében?

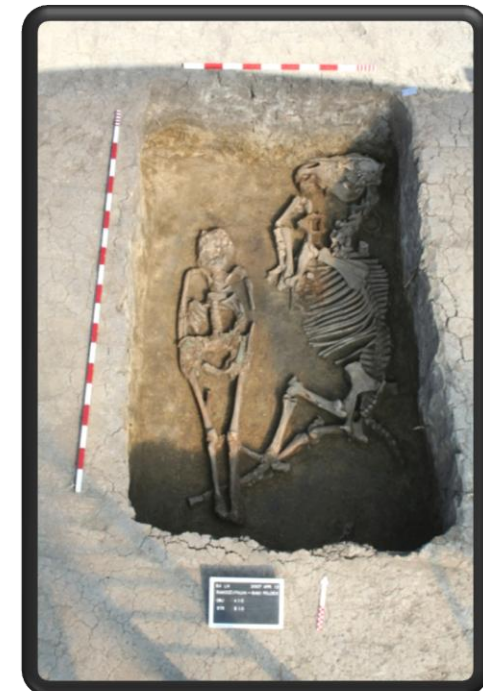
Régi kérdések

új válaszok

- Hol?
  - Bizánc? Sztyeppe? Kárpát-medence?
- Mikor?
  - A legkorábbi sírok, új lelethorizontok megtalálása.
  - Pontosabb keltezés.
- Kik?
  - Törkök? Bizánciak? Avarok?
- Hogyan?
  - Kovácsolási eljárások
- Miért?
  - Mi a jó leletmegmaradás titka?

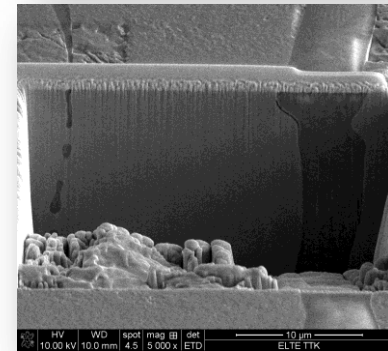
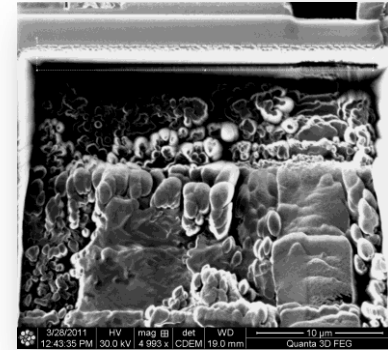

Jó és rossz megtartású kengyel feltárás közben

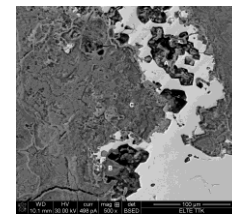
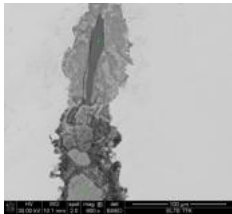
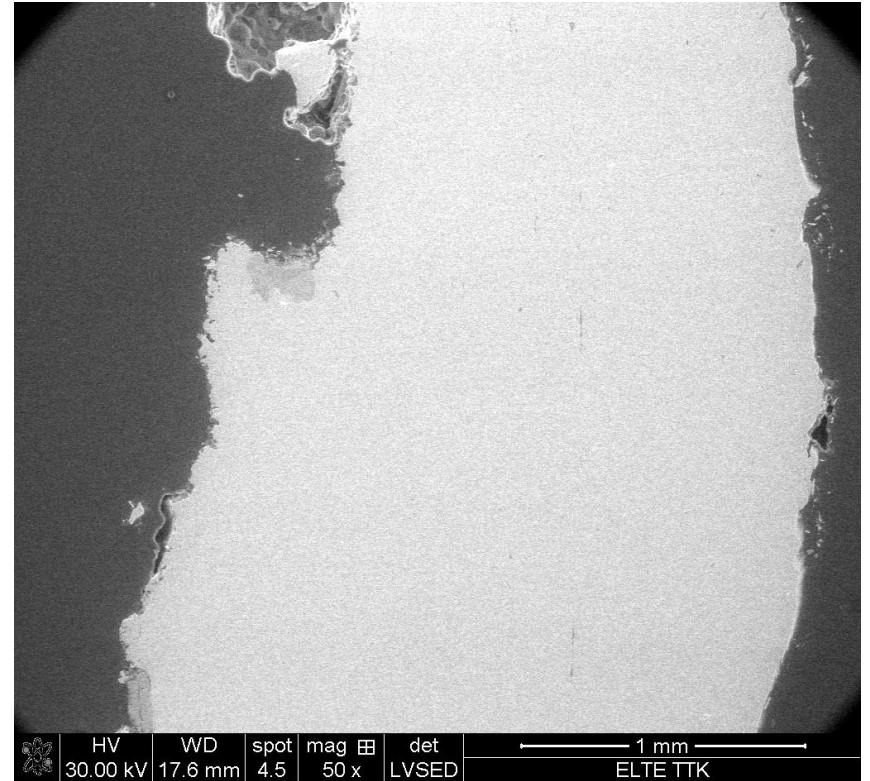
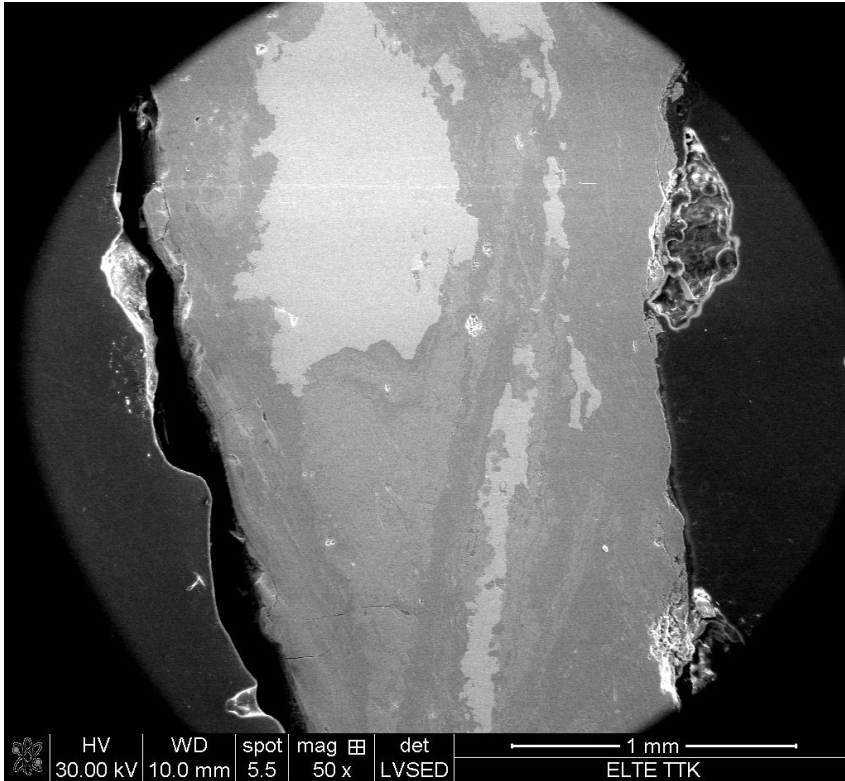

Új lehetőségek a régészetben

- Kereskedelmi kapcsolatok
    - A régészet klasszikus módszerin túlmutató lehetőségek
    - Kelet? Nyugat? Bizánc?
  - Műhelyek/Nyersanyagforrások
    - Az avar szállásterületen belül és kívül egyaránt
    - Műhelykörzetek azonosítása → „mesterekhez kötés”
  - Kovácsolástechnika
    - Egyedi kovácsolási nyomok
    - Pontos készítési eljárás rekonstrukciója
- Csak komplexen vizsgálható kérdések!
- A „klasszikus” régészeti módszerek már nem jelentenek egyértelmű választ!

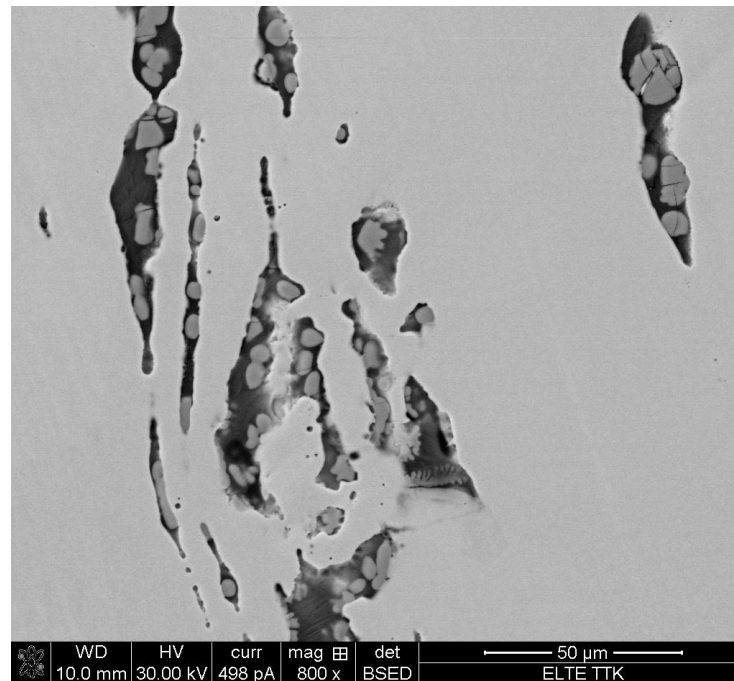
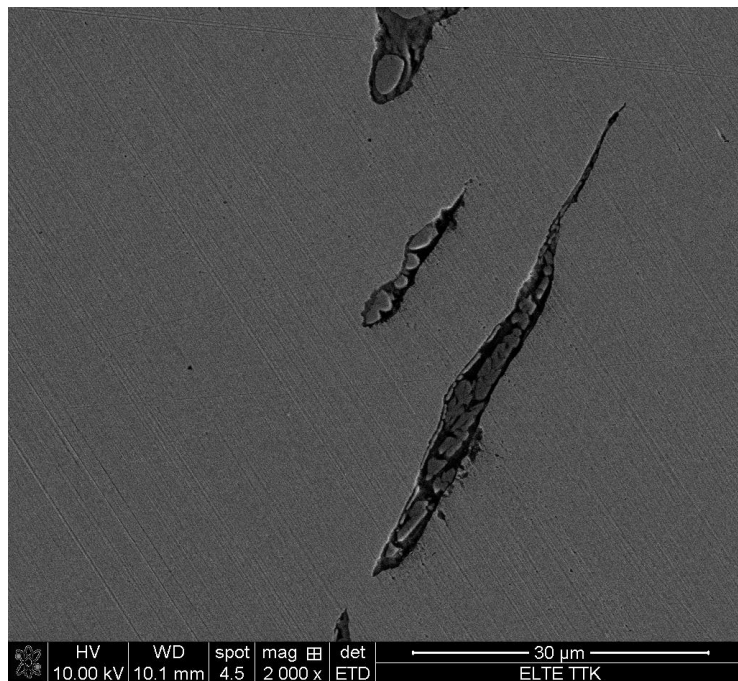
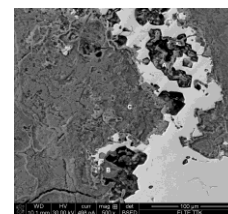
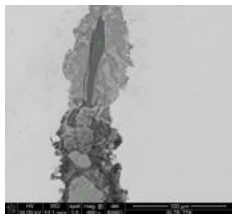
Kovácsolástechnika

Kovácsolástechnika

- Hegesztőpor nyomok

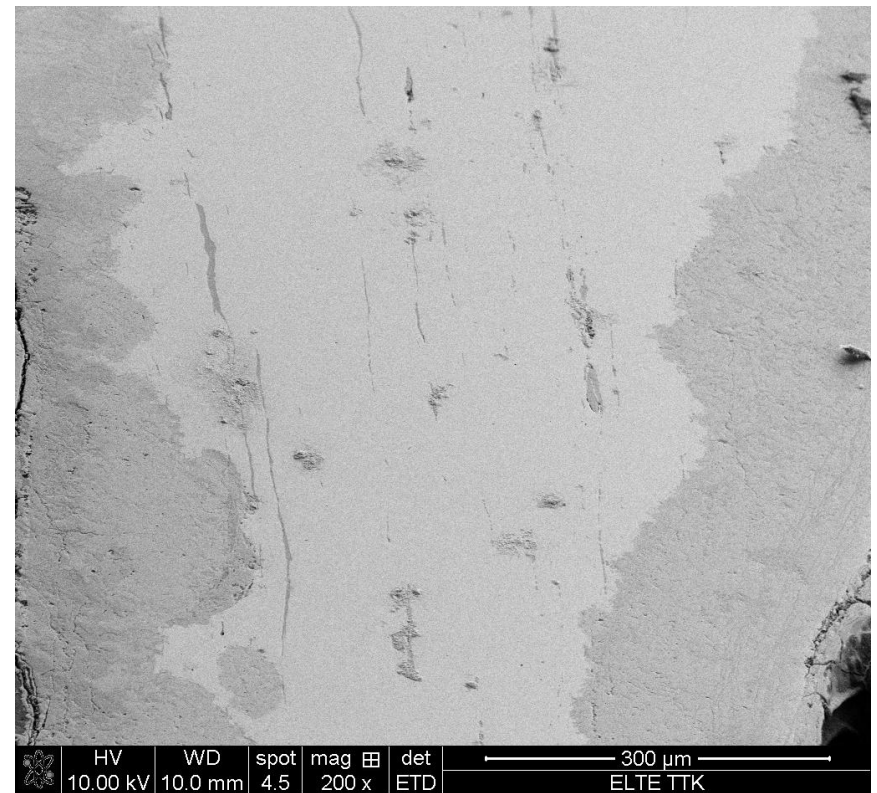
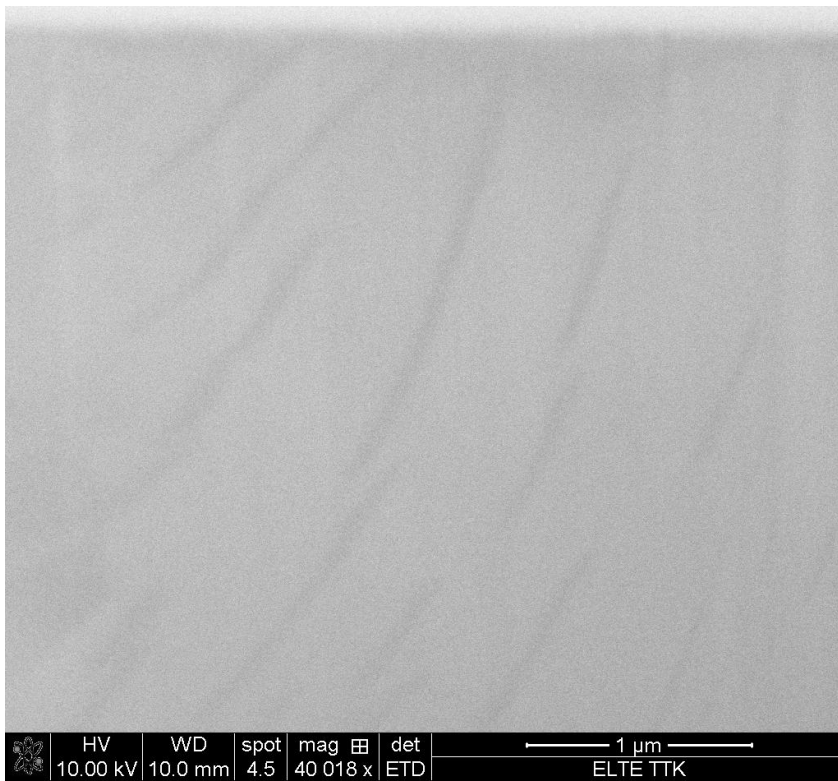

(szilikátos)

hegesztőpor nyomok

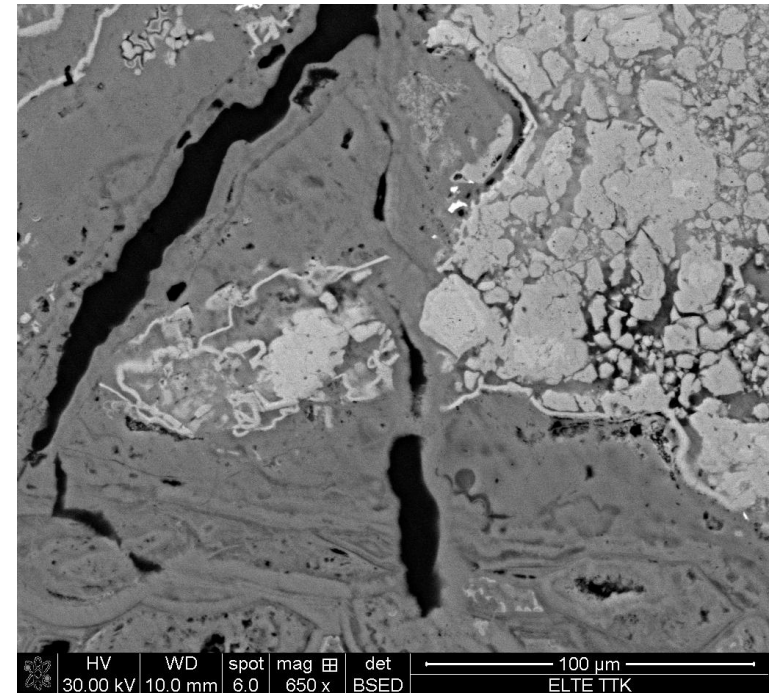
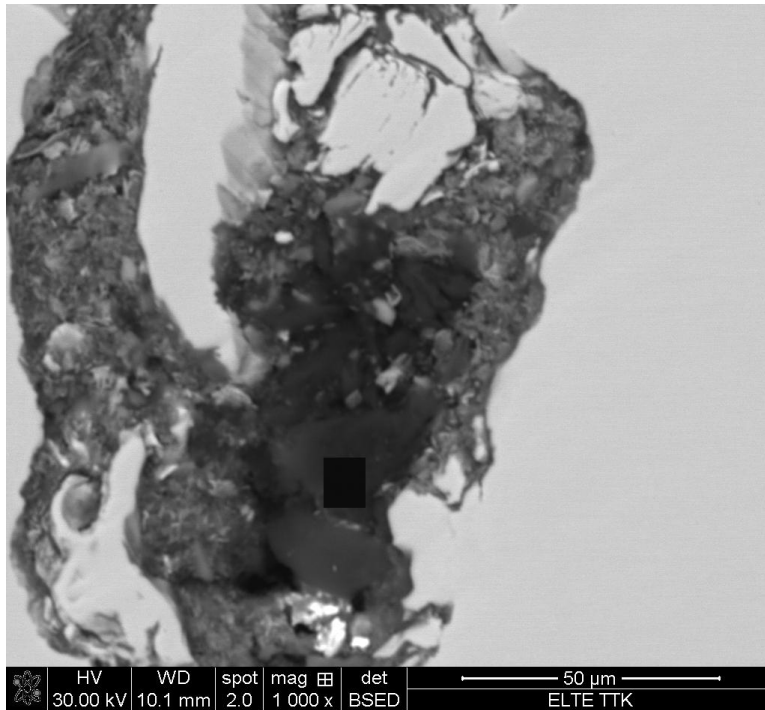
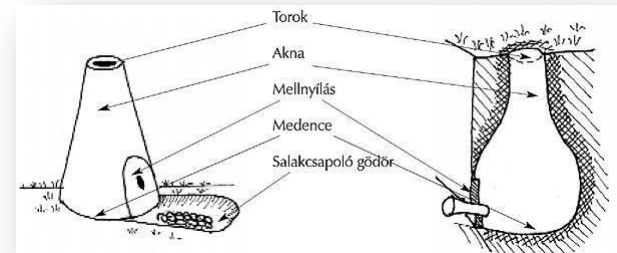
(mangános)

Hajtogatás

- Kohászat

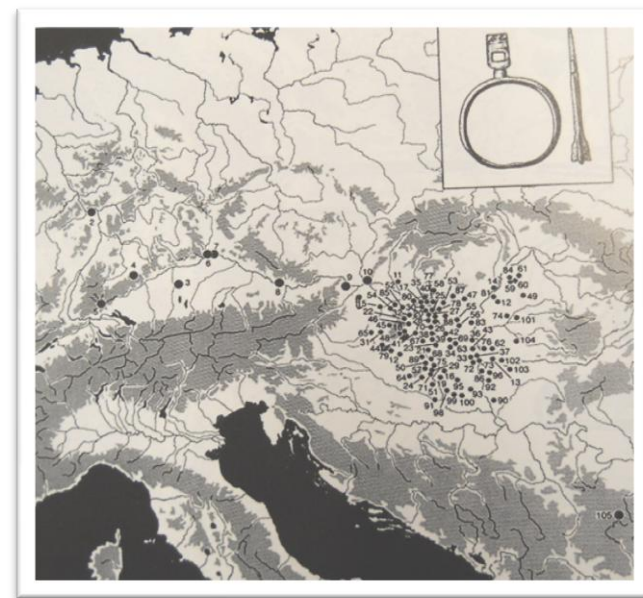
Műhelyek és bányák

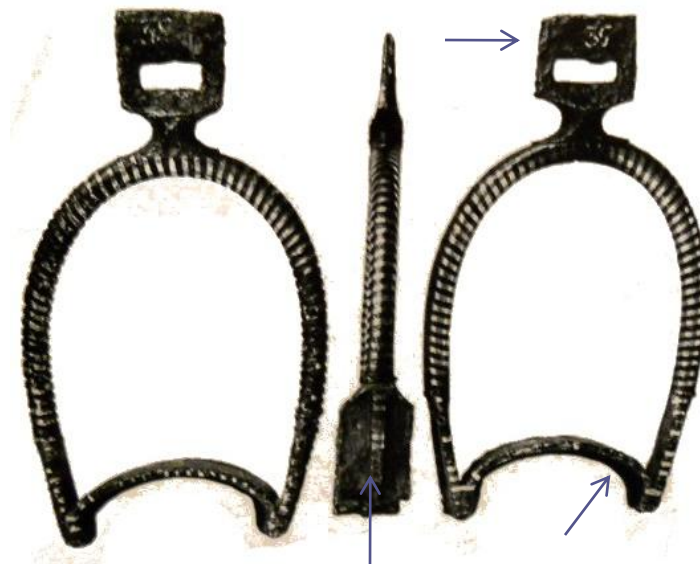
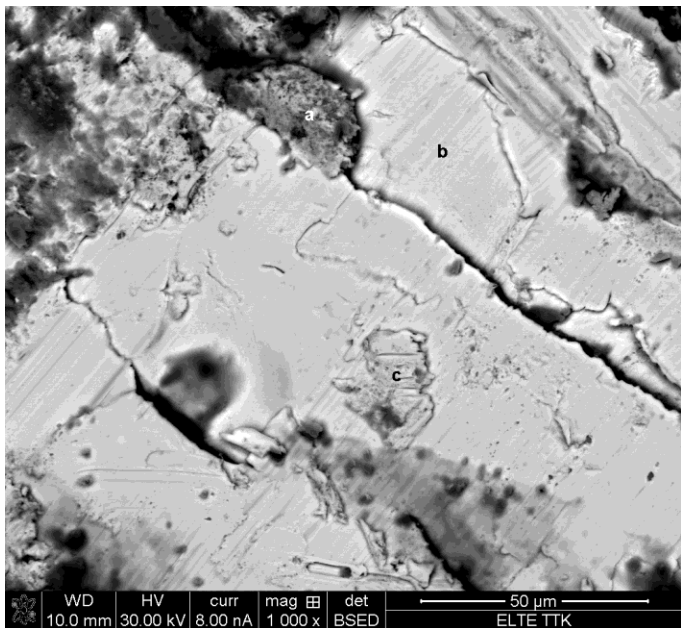
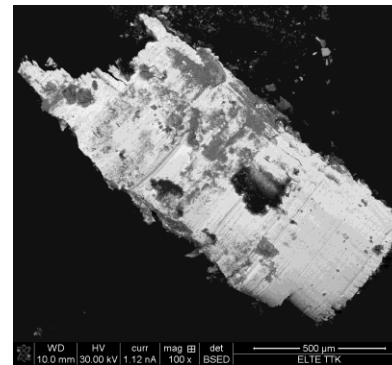
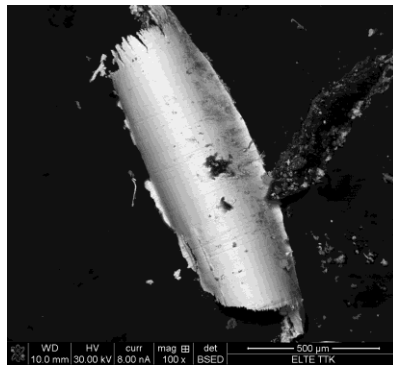
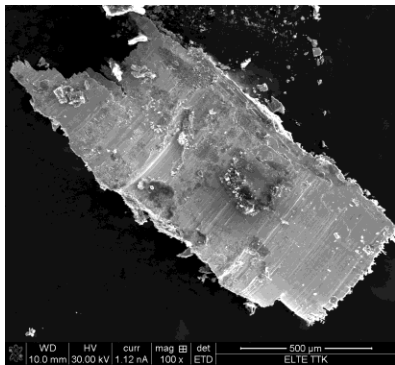

Bizánci kengyelek az Avar szállásterületen

- Import vagy zsákmány?
- Keleti technika = keleti készítés?

Vörösmart (Zmajevac, Horvátország)

Eredmények

- Készítéstechnika alapján felrajzolható egy dunántúli és tiszántúli műhely kör.
- A „jó” megtartás elsősorban a kovácsolástechnikától függ.
  - Az avar honfoglalás korának kengyelei kifinomultabb technikával készültek.
- Lokális eredetű különbségek.
- A legjobb minőségű tárgyak készülhettek a Kárpát-medencében is.
- Nincs kimutatható nikkel tartalom. Alacsony széntartalom. → korábbi elméletek cáfolása
- Az elit által használt kengyelek alapanyaga rokonítható a vörösmarti leletével.
  - Bizánci kapcsolatok
  - Biztos összehasonlítási alap!
- A pontos válaszokhoz további vizsgálatok szükségesek!

Jó és rossz megtartású kengyel feltárás közben

Köszönöm a figyelmet!

